

VAWO

'99 1

V I S I E

VAWO VOOR KWALITEIT AAN DE UNIVERSITEIT

IN DEZE VAWOVISIE

PAG. 2

HOOP 2000.

De minister wil in gesprek met het veld

PAG. 3

Van de voorzitter

PAG. 4

Agenda ledenraad

PAG. 5 t/m 9

THEMA: AUTEURSRECHTEN

Moeten wetenschappers hun wettelijke onafhankelijkheid (auteursrecht) versjacheren voor een bord linzen (percentage salarisverhoging)? Aandacht voor een heikel onderwerp

PAG. 7

Personeelscijfers onderzoek

PAG. 9

Ambtenarenstatus

PAG. 10

Samenvatting ledenvergadering

PAG. 10

Column van Tweede-Kamerlid Henk de Haan

PAG. 11

Portret van Bep Waayenberg, directeur VAWO

PAG. 12

De poldercultuur aan de Universiteit Twente doorgeleucht

PAG. 13 en 14

Jaarverslag 1998

POSTDOC PLATFORM ZOEKT AANSLUITING MET VAKBONDEN

'Er wordt eindeloos met ons gesold'

Het Postdoc Platform krijgt een officiële status. Nu het een vereniging wordt, hopen de postdocs binnen de universiteiten op alle niveaus als gesprekspartner serieus genomen te worden. Ook is er het voornemen om contact te zoeken met vakbonden en politieke partijen. Helen de Hoop en George Schramkowski, twee bestuursleden van het Postdoc Platform, belichten de positie van gepromoveerden met een tijdelijk onderzoekscontract. "Zolang je geen vaste aanstelling hebt, word je niet voor vol aangezien."

Voor jong getalenteerde, ambitieuze wetenschappers is het een *hell of a job* om zich staande te houden aan de universiteit. Als doctorandus die wil promoveren, moet je als bursaal wederom een studentenbeurs nemen of je als assistent in opleiding (aio) tevreden stellen met een karig loon; onderzoeker in opleiding (oio), dat wil zeggen een aio die betaald wordt door NWO) kun je al niet meer worden, want die hoedanigheid van promovendus wordt opgeheven.

En als een aio of bursaal het dan toch lukt om in vier jaar te promoveren, kan hij of zij proberen om een postdoc-aanstelling te krijgen: een tijdelijk contract als wetenschappelijk onderzoeker, hooguit voor enkele jaren. Maar ook dan verdwijnt de achtergestelde positie in vergelijking met het overige wetenschappelijke personeel niet.

Tegen die achtergrond werden begin dit jaar stappen ondernomen om het Postdoc Platform op te richten. Om precies te zijn op 25 februari, tijdens

een discussiemiddag van NWO over de positie van postdocs. Helen de Hoop en George Schramkowski kijken terug op die bewuste dag. Schramkowski: "Toen bleek dat bij NWO en VSNU het idee bestaat dat maar zo'n twee tot drie procent van de postdocs voor de wetenschap behouden hoeft te blijven."

De Hoop: "De directeur van de VSNU gaf bij die gelegenheid te kennen postdocs te zien als mensen die op de drempel van hun wetenschappelijke carrière staan. Terwijl je als postdoc natuurlijk allang wetenschappelijk onderzoeker bent. Het enige verschil met andere wetenschappers — UD'ers, UHD'ers en hoogleraren — is dat jij een tijdelijke aanstelling hebt en zij een vaste."

KETTINGOPROEP

De maat was vol. Een groep postdocs besloot tot de oprichting van het Postdoc Platform. Op dit moment hebben zich zo'n honderd mensen ▶

VERVOLG OP PAG. 3

VSNU PRESENTEERT WO-PERSONEELSINFORMATIE

Aandeel oudere werknemers stijgt

De vergrijzing van het universitaire personeel zet flink door. Sinds 1990 is het aandeel vrouwen en mannen van vijftig jaar en ouder aanzienlijk gestegen. Bij de mannen van 20,5 % in 1990 naar 32,9 % in 1997 en bij de vrouwen van 9,1 % in 1990 naar 17,0 % in 1997.

Tegelijkertijd neemt het aandeel van de jongere leeftijdscategorieën af. Dit

blijkt uit de nieuwste cijfers van de VSNU-uitgave *Wetenschappelijk*

Onderwijs Personeelsinformatie 1998 (WOPI).

VERGRIJZING

Het aandeel van het totale personeel van 50 jaar of ouder is tussen 1990 ▶

VERVOLG OP PAG. 2

VERVOLG VAN PAG. 1

Vergrijzing

en 1997 gestegen van 17,0 % tot 27,1 %. Bij de mannen treedt de vergrijzing over de gehele linie op, terwijl het bij de vrouwen vooral gaat om het ondersteunend en beheerspersoneel (OBP). De jongere leeftijdscategorieën (jonger dan 35 jaar) laten bij beide sexen een flinke daling zien. Bij de mannen van 36,4 % in 1990 naar 28,9 % in 1997, bij de vrouwen van 50,9 % in 1990 naar 41,4 % in 1997. Deze neerwaartse beweging hangt zowel bij de vrouwen als de mannen voor een groot deel samen met de jarenlange daling van het aantal assistenten in opleiding en onderzoekers in opleiding.

In vergelijking met andere sectoren binnen het onderwijs scoren het wetenschappelijk onderwijs (exclusief aio's en student-assistenten) en het voortgezet onderwijs het hoogst op het gebied van vergrijzing. In beide sectoren is

ongeveer een derde van het personeel 50 jaar en ouder.

DALING

Het verloop van de ontwikkeling van de personeelsbezetting tussen 1990 en 1997 kenmerkt zich door een flinke stijging in de eerste jaren. Na 1993 treedt er een daling op. Sindsdien is het personeel in de onderwijssector, dat werkzaam is bij een universiteit met 1,5 % gedaald. Bij de universiteiten is dit voor een deel terug te zien in een afname van de totale personeelsbezetting met 800 fte in de periode 1990-1997.

De daling komt voor het grootste deel voor rekening van de mannen. In genoemde periode is het aantal mannen in dienst van de universiteiten gedaald met 2213 fte, terwijl het aantal vrouwen in die periode is gestegen met 1413 fte. Het aandeel vrouwelijke medewerkers (in fte) is tussen 1990 en 1997 gestegen van 29,1 % naar 33 %.

Ondanks een toename bij de vrouwen is er nog een lange weg te gaan. Zo blijkt uit de WOPI-cijfers dat er nog maar weinig vrouwen vertegenwoordigd zijn in WP-functies. Ruim 60 % van de vrouwen heeft een functie in de ondersteunende hoek (OBP). Ongeveer 13 % heeft een functie als aio of student-assistent en slechts 11 % is universitair docent, universitair hoofddocent of hoogleraar.

Deze laatste functie wordt vooral door mannen vervuld, aangezien er 121 vrouwen (in fte) werkzaam zijn als hoogleraar tegenover 2.324 mannen (in fte). Het lijkt er ook op dat het vrouwen beter lukt om door te dringen in hogere OBP-functies dan in hogere WP-functies.

Gezien het aantal werkzame vrouwen in het wetenschappelijk onderwijs (WO) — 36,1 % in 1996 — kan geconstateerd worden dat andere sectoren binnen het onderwijs het in dit opzicht kennelijk beter doen.

Ten opzichte van andere overheidssectoren doet het wetenschappelijk onderwijs het echter helemaal niet slecht. Het WO laat hiermee rijk (32 %), politiek (23 %), provincie (31 %) en andere sectoren duidelijk achter zich.

ZIEKTEVERZUIM

Tenslotte valt op dat het geregistreerde ziekteverzuim in 1997 aan de universiteiten niet is gewijzigd ten opzichte van vorig jaar en dus nog steeds relatief laag is. Het ziekteverzuimpercentage voor de universiteiten is 3,8 % en bij het uitsluiten van ziektegevallen langer dan een jaar zelfs 3,1 %. In vergelijking met andere overheidssectoren (rijk 5,9 %, gemeenten 6,3 %, provincies 5,7 % en het overige onderwijs 7,2 %) is dit een gunstige score. ◀

Bron:

WO-Personeelsinformatie (WOPI) is verkrijgbaar bij de VSNU, tel. 030 - 2363866.

Meer flexibiliteit in het hoger onderwijs

HOOP 2000 VERSCHIJNT IN SEPTEMBER

Hogescholen en universiteiten zijn cruciaal voor de verdere ontwikkeling van Nederland als kennisland. Omgekeerd stelt de kennisintensieve samenleving juist aan hoger onderwijs en onderzoek nieuwe eisen. De minister wil met het veld bespreken hoe het hoger onderwijs en onderzoek er in de nabije toekomst moet uitzien.

Meer flexibiliteit in het hoger onderwijs, meer mogelijkheden voor samenwerking tussen hoger beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs, meer nadruk op internationale oriëntatie, een systeem voor de erkenning van mastersopleidingen en verder deregulering. Dit zijn enkele kernpunten uit de zogenoemde Beleidsagenda HOOP 2000, waarmee minister

Hermans het kader aangeeft om met het veld van gedachten te wisselen over de toekomst van het hoger onderwijs.

Samen met het veld wil de minister komen tot een nieuw Hoger onderwijs en onderzoeksplan, het HOOP 2000. Daartoe worden werkgroepen, conferenties en debatten georganiseerd. Ook is op bepaalde onderdelen advies gevraagd aan de Sociaal

Economische Raad en de Adviesraad voor het wetenschaps- en technologiebeleid (AWT). Het resultaat — het ontwerp HOOP 2000 — verschijnt in september van dit jaar.

De beleidsagenda is onder meer toegezonden aan de voorzitters van de Vereniging van samenwerkende universiteiten VSNU, de HBO-raad en de studentenorganisaties ISO en LSVb. De leden van de Tweede Kamer hebben een afschrift ontvangen.

GESPREKKEN

De beleidsagenda is bedoeld om richting te geven aan de discussie over de toekomst van het hoger onderwijs. De omgeving van het hoger onderwijs is sterk in beweging. De onderwijsdeelname wordt steeds groter en er is een groeiende behoefte aan een leven lang leren.

De arbeidsmarkt internationaliseert en het belang van kennis voor de economie neemt toe. Het hoger onderwijs moet zich dus blijven ontwikkelen en aansluiten bij deze maatschappelijke veranderingen.

Op basis van gesprekken met vertegenwoordigers uit het veld geeft minister Hermans in deze beleidsagenda een overzicht van de vraagstukken waaraan de komende jaren aandacht moet worden besteed.

De agenda is te beschouwen als een eerste aanzet en bevat het kader voor een verdere uitwerking in de komende maanden. ◀

Bron: *Uitleg*, 3 maart 1999

De volledige tekst van de Beleidsagenda HOOP 2000 is via internet te raadplegen in de rubriek 'Hoger onderwijs op het OCenW-Plein': www.minocw.nl

COLOFON Wavo Visie, het ledenblad van de WAVO, verschijnt minimaal vier keer per jaar. **REDACTIEADRES:** Bureau WAVO, Mulderstraat 35, 3581 GP Utrecht; tel. 030 - 2316742, fax 030 - 2341685, e-mail: wavo@tip.nl **REDACTIERAAD:** Wim Dolman (Erasmus Universiteit Rotterdam), Pieter Fokkink (Universiteit Twente), Paul Goemans (Technische Universiteit Eindhoven), Barth Kipp (UvA), Arie Rijlaarsdam (Technische Universiteit Delft), Dick Verduin (Landbouwwuniversiteit Wageningen). **PRODUCTIE:** De Onderwijzer, Amsterdam. **VORMGEVING:** Funktioneel Wit, Rotterdam. **DRUK:** A-D Druk BV, Zeist. **OPLAG:** 3000. Wavo Visie wordt verspreid onder alle WAVO-leden. ©Vereniging WAVO en de auteurs. Voor gehele of gedeeltelijke overname van artikelen of illustraties dient toestemming gevraagd te worden; men gelieve zich hiertoe te wenden tot het bureau van de WAVO.

HET VOLGENDE NUMMER VAN WAVO VISIE VERSCHIJNT EIND JUNI. KOPIJ GAARNE VÓÓR 7 JUNI A.S.

VERVOLG VAN PAG. 1

Postdocs

aangesloten. De Hoop: "De grote toestroom moet nog komen."

Schramkowski: "Je moet veel doen om die groep van postdocs te bereiken. In de personeelsadministratie van universiteiten staan ze meestal niet eens geregistreerd; ze maken namelijk geen deel uit van de vaste formatie."

Universiteiten reageerden op het verzoek van NWO om een lijst van aanwezige postdocs toe te zenden. Schramkowski: "Op die lijst stonden ongeveer driehonderd mensen, maar dat

Helen de Hoop, public relations

bleken niet alleen maar postdocs te zijn. Uiteindelijk kon de helft worden geschrapt." Een 'postdoc' werd bij deze selectie gelijkgesteld aan 'een gepromoveerde met een tijdelijke onderzoeksaanstelling'.

Binnenkort volgt er een oproep in het bulletin van NWO. De Hoop: "Daarnaast proberen we via een kettingoproep zoveel mogelijk postdocs te traceren. Iedereen die andere postdocs kent, wordt verzocht hen over te halen om zich aan te sluiten bij het Postdoc Platform."

Helen de Hoop (35) verzorgt namens het Platform de externe contacten, George Schramkowski (32) is voorzitter. Het vierkoppige bestuur bestaat verder nog uit Angeliek van Hout (secretaris) en Wil Derks (ombudspersoon). De Hoop, taalwetenschapper, heeft haar promotieonderzoek in Groningen afgerond en heeft

momenteel haar tweede postdoc-aanstelling in Utrecht. Zij is VAWO-lid. Schramkowski werkt eveneens als postdoc aan de Universiteit Utrecht, en wel als fysisch oceanograaf bij de faculteit der Natuur- en Sterrenkunde. Ook hij is bezig met zijn tweede aanstelling. Schramkowski: "Er zijn mensen die al hun vierde of vijfde postdoc-aanstelling hebben." De Hoop: "Na je tweede postdoc-aanstelling word je door bestuurders al als een zielepiet gezien. Maar ze weigeren te onderkennen dat er eindeloos met ons wordt gesold."

RATRACE

Vijfendertig à zesendertig jaar wordt als een kritische grens beschouwd, en als veertiger kan een postdoc — ook al heeft hij of zij een dozijn tijdelijke aanstellingen gehad — het eigenlijk wel vergeten om nog bij een universiteit in vaste dienst te komen. Tegen die tijd zijn andere deuren, bijvoorbeeld naar het bedrijfsleven, ook dichtgegooid. De Hoop: "Het bedrijfsleven neemt liever jonge hoogopgeleiden; ons beschouwen ze al gauw als specialist."

Tegenwoordig schermen bestuurders graag met een term als 'excellent'. Het beleid is om voorrang te geven aan 'toponderzoekers' — en het spreekt vanzelf dat in deze ratrace alle 'mindere' onderzoekers het veld moeten ruimen. Maar volgens De Hoop en Schramkowski wordt met dit beeld de werkelijkheid geweld aangedaan. De Hoop: "Het is gewoon niet waar dat slechts een klein percentage van jonge onderzoekers excellent zou zijn. Om überhaupt een tijdelijke aanstelling te krijgen is geen sinecure. De meeste aanvragen daartoe worden afgewezen; en los daarvan moet je heel vaak zélf het initiatief nemen tot het formuleren van een onderzoeksvraag."

Een pre voor elke jonge wetenschapper is de 'buitenlandervaring', en vooral is dan belangrijk of je in de Verenigde Staten bent geweest. Schramkowski: "Waarom is het per se van belang dat

je bij de *Down Town Alabama University* hebt gezeten? Veel mensen van de zittende staf zijn zelf zelden in het buitenland geweest en nooit is beweerd dat dat ten koste is gegaan van hun onderzoek. Die buitenlandervaring moet daarom geen doel op zich zijn."

Doorgaans krijgt een postdoc een contract voor twee of drie jaar, hoewel één jaar ook geen uitzondering is. Niet bepaald bevorderlijk voor de motivatie. Schramkowski kan daarover meepraten: "Ik werk bij een instituut waar men mij graag wil hebben. Voor het onderzoek dat ik doe staat drie jaar, maar ik

George Schramkowski, voorzitter

ben voor één jaar aangesteld. En dan ook nog via een uitzendbureau." Op deze basis kan hij er desgewenst op elk moment worden uitgegooid. En de universiteit hoeft hem geen wachtgeld te betalen. Op de koop toe wordt dan genomen dat het aantrekken van een postdoc via een uitzendbureau een stuk duurder is.

AMBTENARENSTATUS

De Hoop: "De wachtgeldproblematiek hangt als een molensteen om de nek van universiteiten. Wanneer het gevaar bestaat dat ze wachtgeld aan je moeten betalen, bedenken ze zich wel twee keer voordat ze je een aanstelling geven." In een tijd van reorganisaties komen er maar weinig vaste banen vrij. Het heeft er alle schijn van dat vooral jeugdige wetenschappers daar de dupe van zijn. ▶

Metamorfose

Het zal u zeker zijn opgevallen dat Vawo Visie is vernieuwd. Al enige tijd lag het in de bedoeling het ledenblad van de VAWO wat anders in te richten en ook in een nieuw jasje te steken. Daar is het nu van gekomen. Het resultaat in deze eerste — en nog enigszins voorlopige — vorm ligt nu voor u.

Het VAWO-bestuur wil graag zijn erkentelijkheid uitspreken aan het adres van allen die zich voor dit blad inzetten. Recentelijk is er een redactieraad in het leven geroepen die voorafgaand aan elk nummer zal gaan brainstormen over de inhoud van het blad. Deze redactieraad bestaat uit VAWO-leden afkomstig uit het hele land.

Maar het staat natuurlijk elk VAWO-lid vrij ongevroegd suggesties voor artikelen aan te dragen! Wie weet mondt dat uit in een te schrijven stuk.

Wilt u zelf de pen hanteren, dan dient u contact op te nemen met het bureau van de VAWO.

Discussiebijdragen (opinions, ingezonden brieven), analyses, beschouwingen enzovoort zijn in principe van harte welkom.

Het streven is om Vawo Visie journalistieker te maken dan tot op heden het geval was.

Leesbaarheid en actualiteit zijn daarbij twee belangrijke criteria. In dit nummer vindt u onder andere een aankondiging van de vergadering van de Ledenraad op 15 juni a.s. in Amersfoort. In aansluiting op een huishoudelijk gedeelte, zal er in de namiddag een klein symposium worden belegd over de kwestie van de auteursrechten. Onderhavig nummer van Vawo Visie bijt alvast de spits af met drie artikelen, elk met een eigen invalshoek.

Zeker de VAWO zal er met argusogen op moeten toezien dat ons door de universitaire werkgevers in het hakkelige CAO-overleg ook in dit opzicht niet de kaas van het brood wordt gegeten!

R.P. ZUIDEMA,
VOORZITTER

VERVOLG OP PAG. 4

VERVOLG VAN PAG. 3

Postdocs

Postdocs zijn zelf helemaal niet zo gefixeerd op het verkrijgen van een vaste betrekking aan een universiteit, verklaren de twee bestuursleden van het Postdoc Platform.

Schramkowski: "Belangrijker dan een vaste baan vinden wij het perspectief op continuïteit. Dat je ook in de toekomst aan de slag kunt, dat je niet voortdurend hoeft te piekeren over het binnenslepen van een volgend onderzoek."

Vanuit het ministerie van Onderwijs gaan steeds vaker

wachtgeldproblematiek aangepakt worden.

Een ander idee is om de instroom van promovendi enigszins te beperken. Tot nu toe hebben universiteiten er baat bij om zoveel mogelijk geïnteresseerden aan te trekken, want ze krijgen geld voor iedere gepromoveerde. Een derde suggestie van De Hoop en Schramkowski is om voor een kleinere groep promovendi en gepromoveerde onderzoekers betere arbeidsvoorwaarden te creëren. Geschat wordt dat er momenteel zeven- à achtduizend aio's en tweeduizend postdocs zijn. De bestuurs-

het geluk in schaal 12 terecht te komen. Tussen NWO, dat een kwart van de postdocs financiert, en de universiteiten bestaan ook verschillen in salariëring van postdocs. Tenslotte vertroebelen allerlei bonussen het beeld; die worden verstrekt om een te lage inschaling enigszins te compenseren.

DOVEMANS OREN

Het bursalenstelsel mag onmiddellijk worden afgeschaft, vinden ze. De Hoop: "Bursalen zijn promovendi met een studentenstatus. Dat is een ongerijmdheid. Behalve dat ze overal zelf voor opdraaien, zijn ze volstrekt rechteloos: ze hebben geen arbeidscontract."

Wat beide bestuursleden vooral steekt, is de houding van zowel VSNU als NWO: dat maar een enkele procent van de postdocs goed genoeg zou zijn om voor langere termijn aan de universiteit verbonden te blijven. Schramkowski: "Ze denken in cijfers en statistieken, en praten niet met de mensen op de werkvloer. Als ze zich zouden waardigen dat wél te doen, zouden ze een heel ander beeld krijgen. Postdocs draaien volwaardig mee in onderzoeken."

De Hoop: "Het is gewoon niet waar dat een kleine minderheid van de postdocs goed zou zijn. Als ik buitenlandse collega's spreek, dan blijken ze mijn dissertatie gelezen te hebben. Door

hen word ik als wetenschapper wél serieus genomen."

In Nederland wordt, in geval van het hoogst bestuurlijke niveau aan universiteiten, voor dovemans oren gesproken. Schramkowski: "Op dit moment zijn we sceptisch over de contacten met de VSNU en NWO. Zeker nadat we hun voordrachten op de discussiemiddag van NWO op 25 februari hebben aangehoord."

De Hoop en Schramkowski zeggen binnen de eigen gelederen — onderzoeksinstituut, afdeling of faculteit — voor een verbetering van hun positie als postdoc te willen opkomen. En het Postdoc Platform heeft het voornemen contact te zoeken met vakbonden en politieke partijen. Die zouden hun invloed moeten doen gelden. De Hoop: "Het is toch van de zotte dat de kerntaken van een universiteit onderzoek en onderwijs zijn, en dat tegelijkertijd niet geluisterd wordt naar de wetenschappers zelf. Wij jonge onderzoekers vormen een te waardevolle groep voor de universiteit en de maatschappij om zo en masse aan de kant te worden geschoven. Daarom keren wij ons met het Postdoc Platform tegen de *Spielerei* van universiteitsbestuurders."

Webpagina Postdoc Platform:
<http://132.229.181.29/platform.html>
 E-mailadres secretaris:
 Angeliek.van Hout@let.uu.nl

FOTO: HENK NIEMAN

Helen de Hoop en George Schramkowski: ...sceptisch over de contacten met VSNU en NWO...

stemmen op om de ambtenarenstatus van werkenden in het wetenschappelijk onderwijs maar af te schaffen. De beide bestuursleden van het Postdoc Platform hebben daar niet zo'n moeite mee. Met het verdwijnen van de ambtenarenstatus kan de

leden pleiten in dit verband voor uniformering. Nu valt vaak door de bomen het bos niet meer te zien. Niet iedere aio zit in salarisschaal 10 en niet iedere postdoc zit in schaal 11. Iemand die bijvoorbeeld via de KNAW een postdoc-aanstelling krijgt, heeft

Agenda voor het huishoudelijk deel van de VAWO-Ledenraad LV op 15 juni 1999

Aanvang: 14.30 uur in congrescentrum 'De Eenhoorn' te Amersfoort, Koningin Wilhelminalaan 33 (hoek Stationsplein)

1 Opening en bestuursmededelingen

2 Goedkeuring verslag VAWO-Ledenraad

LIV gehouden op 24 november 1998 (een samenvatting van dit verslag staat in Vawo Visie nr. 99/1, pag 4)*

3 Goedkeuring jaarverslag van de secretaris (zie Vawo Visie 99/1, pagina 12)

4 Bestuursbenoemingen

Als vice-voorzitter wordt voorgedragen drs. P.F.M. Fokkink, thans lid van het bestuur

5 Vawo Visie

Vormgevingsbureau Funktioneel Wit uit Rotterdam heeft in opdracht een nieuwe lay-out voor Vawo Visie ontworpen. De bladformule van Vawo Visie krijgt enige aanpassing en voor

de eindredactie is het journalistiek bureau De Onderwijzer uit Amsterdam aangetrokken. Een in het leven geroepen redactieraad, bestaande uit VAWO-leden, stelt voorafgaand aan elk te verschijnen nummer in grote lijnen de inhoud vast. Het bestuur vraagt de Ledenraad een en ander te formaliseren

6 Profilering en ledenwerving

Ter ondersteuning van de profilering wordt drs. J.P.C. Wichers voorgedragen als adviseur VAWO/CMHF

7 CMHF-zaken

- nieuws uit de sector WO
- stand van zaken CAO-universiteiten cq. CAO-onderzoeksinstellingen
- standpuntbepaling ABP-2001

8 Nieuws uit de afdelingen

9 Rondvraag en sluiting

MW. DR. A.J. VRUGT

* De integrale tekst van het ledenraadsverslag kan bij het VAWO-bureau worden opgevraagd.

ONAFHANKELIJKHEID IS HET WEZEN VAN DE UNIVERSITEIT

'Niet knoeien met auteursrecht'

Op 11 februari van dit jaar was er in Wageningen een gezamenlijke bijeenkomst van de bonden in verband met de aanstaande CAO-onderhandelingen voor de universiteiten. Tot mijn ontsteltenis las ik in de oproepbrief dat de auteursrechten een onderwerp in de onderhandelingen over de CAO zullen worden. En tot mijn nog grotere ontsteltenis 'proefde' ik in deze overwegend door AbvaKabo'ers bezochte bijeenkomst dat de auteursrechten best een leuk puntje kunnen worden om in te leveren voor een wat hoger salarisbod. Het werd niet zo gezegd, maar toch...

Onze VAWO heeft een dubbele doelstelling, en daarom ging ik erheen, en daarom dit schrijven. Laat ik het derhalve direct enigszins theatraal maar daarom niet minder juist formuleren: 'Het knoeien met het auteursrecht betekent het om zeep helpen van het instituut universiteit zoals wij dit in onze cultuur sinds ongeveer negenhonderd jaar kennen' (aldus de medische school van Salerno). Het auteursrecht is derhalve — zoals ik zal proberen uit te leggen — een onbespreekbaar punt. Het moet buiten de agenda van CAO-besprekingen blijven.

IMMUNITEIT

Waar het auteursrecht niet meer bij de auteur maar bij de instelling ligt, zullen wij nog maar één stap verwijderd blijven van het RIVM. Waarom? Omdat dan de instelling, dat wil zeggen het ambtelijk bestuur beslist over: Wel of niet uitgeven? Bij welke uitgever? Voor welke (winkel) prijs?

En dergelijke meer. En hoe te handelen wanneer een boek het resultaat is van meer dan één auteur, verbonden aan meer dan één instelling in meer dan één land? Voor een buitenlandse collega wordt een Nederlandse auteur een weinig begeerde partner-auteur. De buitenlandse collega wil op praktische (en als

hij een goed denker is ook op principiële) gronden niets met een instelling te maken hebben, maar alleen met zijn collega. Eeuwenlang was een universiteit een gemeenschap van geleerden-docenten en studenten. Zij genoot immuniteit en had eigen rechtsregels. Er was geen gezag dat van buitenaf vooraf invloed kon uitoefenen op wat naar buiten gebracht werd. Wanneer een manuscript geen volledig eigendom meer is van de auteur, begeven wij ons op een hellend vlak met de instelling 'universiteit'. Dan gaan wij inderdaad het RIVM en het Europese bestuursapparaat in Brussel achterna, waar ambtenaren hun bestaan riskeren door te spreken (of schrijven).

BREEKIJZER

De universiteit is dan kennelijk geen gemeenschap meer, maar een plaats waar werknemers (als ambtenaren) in dienst van een werkgever (hier vertegenwoordigd door de VSNU) zijn en hun creativiteit en daaruit voortgekomen product voor een loon aan de werkgever hebben verkocht. In zo'n situatie kan men zijn wettelijke onafhankelijkheid (het auteursrecht) voor een bord linzen (percentage salarisverhoging) versjacheren. Dat kan maar één keer.

Men krijgt zijn onafhankelijkheid, welke het wezen van de universiteit bepaalt, nooit meer terug. De bijl is daarmee aan de wortel van het instituut gelegd. De censuur ligt om de hoek op de loer. Het wachten is slechts op een bewind dat daarvan gebruik zal maken. En dat zal geen negenhonderd jaar op zich laten wachten.

Mijn standpunt is dat het auteursrecht nimmer een onderhandelingspunt in een CAO-bespreking kan zijn. Daarmee heft de universiteit zich immers op. Zij houdt dan op 'universiteit' te zijn. Dat zulke opvattingen over auteursrecht in de hoofden van

Mogen auteursrechten onderwerp zijn van CAO-onderhandelingen? Prof.dr. A.M. van der Woude, tot voor kort interimvoorzitter van de VAWO, bestrijdt dat ten zeerste. Wanneer een manuscript geen volledig eigendom meer is van de auteur, begeven wij ons op een hellend vlak met de instelling 'universiteit', zo stelt hij. De universiteit is dan kennelijk geen gemeenschap meer, maar een plaats waar werknemers (als ambtenaren) in dienst van een werkgever (hier vertegenwoordigd door de VSNU) zijn en hun creativiteit en daaruit voortgekomen product voor een loon aan de werkgever hebben verkocht. In zo'n situatie kan men zijn wettelijke onafhankelijkheid (het auteursrecht) voor een bord linzen (percentage salarisverhoging) versjacheren.

het ambtelijk apparaat kunnen postvatten, is op zichzelf reeds een zaak waarover zij ernstig onderhouden moet worden. Wat een schild naar buiten toe dient te zijn, lijkt tot een breekijzer naar binnen toe verworpen. Hoe

kan de 'universiteit' zich dan nog redden? ◀

PROF.DR. A.M. VAN DER WOUDE,
LANDBOUWUNIVERSITEIT
WAGENINGEN

Symposion

Het auteursrechtenbeleid van de universiteiten staat momenteel ter discussie. In de visie van de VSNU moeten werknemers van universiteiten verplicht worden mee te werken aan een eventuele overdracht of licentie van hun auteursrechten, ongeacht of dat werk geheel of gedeeltelijk buiten de aanstelling tot stand is gekomen.

De VAWO is van mening dat deze visie een bedreiging vormt voor de academische vrijheid.

Op dinsdag 15 juni a.s. zal om 15.30 uur, aansluitend op het huishoudelijk deel van de VAWO-Ledenraad, in congrescentrum 'De Eenhoorn' te Amersfoort aandacht worden besteed aan de auteursrechten door middel van een mini-symposion.

Over deze complexe maar intrigerende materie zal mr. D.J.G. Visser (onder meer verbonden aan de Universiteit Leiden) een inleiding houden, bijgestaan door twee coreferenten.

Het symposion zal worden gepresideerd door de voorzitter van de VAWO, prof.dr. R.P. Zuidema.

Het programma ziet er als volgt uit:

- 14.30 - 15.00 uur: huishoudelijk deel VAWO-Ledenraad
- 15.00 - 15.30 uur: ontvangst met koffie/thee
- 15.30 - 17.00 uur: mini-symposion
- 17.00 - 18.00 uur: informele gelegenheid waarop onder het genot van een drankje met elkaar van gedachten kan worden gewisseld

Het bestuur ziet uw komst gaarne tegemoet en wijst u er tenslotte op dat congrescentrum 'De Eenhoorn' zich als volgt afficheert: 'Op 84 stappen van het station.'

Dinsdag 15 juni 1999 om 15.30 uur te Amersfoort in congrescentrum 'De Eenhoorn', Koningin Wilhelminalaan 33 (hoek Stationsplein)

'Universiteiten moeten auteursrecht claimen'

PLEIDOOI VOOR INTERUNIVERSITAIR BELEID INZAKE AUTEURSRECHTEN

Uit literatuur en rechtspraak is af te leiden dat een universiteit van slechts een beperkt aantal werken auteursrechthebbende is. Artikel 7 van de Auteurswet is immers niet van toepassing op werken die zonder expliciete opdracht tot stand zijn gekomen: het merendeel van de

'Gezamenlijk beleid levert slagvaardigheid op'

wetenschappelijke publicaties. De universiteiten achten, op stevige juridische grond, een werkgeversauteursrecht alleen aanwezig wanneer het werken betreft, tot het vervaardigen waarvan zij hun wetenschappers expliciet opdracht hebben gegeven. Bovendien moeten deze werken in het kader van de functie van wetenschappers tot stand zijn gekomen.

Bovengenoemde conclusie is de basis van het voorstel voor een interuniversitair auteursrechtenbeleid. De grondslag van een auteursrechtenbeleid voor universiteiten moet naar mijn mening zijn, dat een universiteit over die auteursrechtelijke bevoegdheden kan beschikken die zij voor uitoefening van haar

taken nodig oordeelt.

De taken van een universiteit zijn neergelegd in artikel 1.3 lid 1 van de Wet op het Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek (WHW): het verzorgen van wetenschappelijk onderwijs, het verrichten van wetenschappelijk onderzoek, en kennisoverdracht ten behoeve van de maatschappij. De open universiteit heeft daarbij geen onderzoekstaak, maar een onderwijs- en innovatietaak.

ARTIKEL 7

De primaire taken van de universiteit worden uitgevoerd door het wetenschappelijk personeel. Daartoe behoren degenen die wetenschappelijke en/of onderwijspublicaties produceren en waarop het voorstel daarom van toepassing is. Het wetenschappelijk personeel bestaat volgens artikel 1.1 onder s van de CAO Nederlandse universiteiten, die per 1 september 1997 geldt, uit de hoogleraren, de universitair hoofddocenten, de universitair

docenten, de assistenten in opleiding en het overige wetenschappelijk personeel. Bij de vraag over welke auteursrechtelijke bevoegdheden de universiteit moet kunnen beschikken, is het zinvol een onderscheid te maken tussen de publicaties ten

Wil een universiteit succesvol zijn in het voeren van een auteursrechtenbeleid, dan dient zij volgens mr. W.A.M. Mossink over de auteursrechtelijke bevoegdheden van haar personeel te beschikken. Werknemers zouden verplicht gesteld moeten worden om mee te werken aan licentie of overdracht van auteursrechten. Dit zou in de CAO Nederlandse universiteiten moeten worden vastgelegd.

behoefte van het onderwijs en de wetenschappelijke publicaties.

Van publicaties die mede voor onderwijsdoeleinden worden aangewend, en waarvan de maker van het werk mede tot taak heeft onderwijs op het desbetreffende gebied te verzorgen, dienen de universiteiten aanspraak te maken op de auteursrechten omdat deze werken vallen onder artikel 7 van de Auteurswet. Het is hierbij irrelevant of het werk 'buiten arbeidstijd' is vervaardigd.

Door het toepasselijk zijn van het werkgeversauteursrecht op onderwijspublicaties vallen op grond van de wet zowel de rechten voor openbaar maken en veelevoudigen op papier als langs elektronische weg aan de universiteit ten deel. De universiteiten zullen de rechten in eerste instantie moeten claimen, omdat het toepasselijk zijn van artikel 7 voor publicaties ten behoeve van het onderwijs in veel gevallen afwijkt van het

door de universiteiten tot dusver gevoerde beleid.

TOESTEMMING

Voor wetenschappelijke publicaties waarop artikel 7 niet van toepassing is, dienen de auteursrechten verworven te worden door de universiteit door middel van licentie of overdracht.

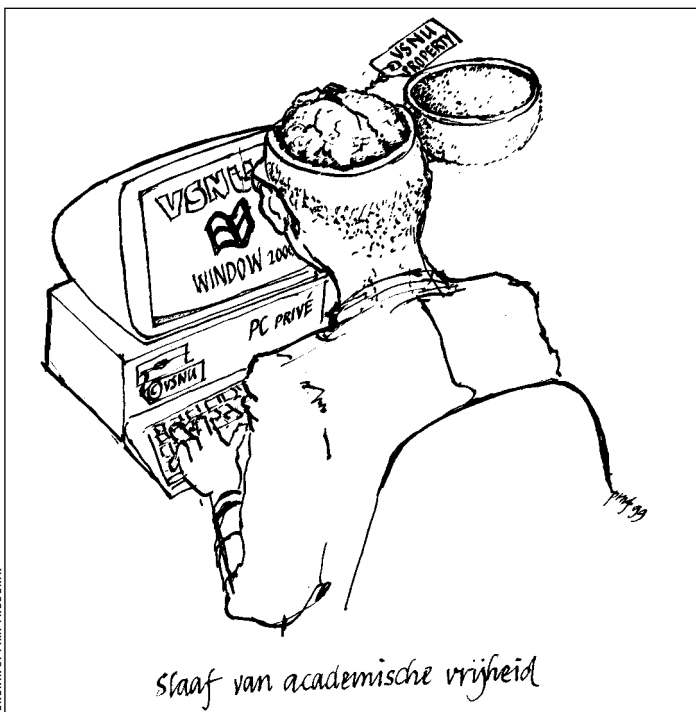
Onvermijdelijk dringt zich hierbij de vraag op welke publicaties mede voor onderwijsdoeleinden worden aangewend. Is een boek als dat van Asser/Abas nu wel of niet een onderwijspublicatie? Is de hoogleraar die een mooi handboek schrijft en dat vervolgens tot verplicht studiemateriaal verheft auteursrechthebbende of niet? Deze vraag stelde Pfeffer/Gerbrandy ook al in 1973 en werd bevestigend beantwoord. Slechts voor werken die een auteur bepaaldelijk in dienstverband moet maken, geldt artikel 7.

Gerbrandy haalde het voorbeeld aan van het *Compendium van het Nederlands vermogensrecht* van H. Drion. Hij gaf aan dat Drion toch geenszins verplicht was dit werk te schrijven, hoezeer het werk blijkens het voorwoord was ontstaan uit een gestencilde syllabus en een hulpmiddel beoogde te zijn bij de eerste bestudering van het zaken- en verbintenissenrecht; werk dus dat rechtstreeks verband hield met zijn docerende taak. Ik zelf ben van mening dat een universiteit in deze haar auteursrecht kan claimen.

Met het oog op de haalbaarheid van een interuniversitair auteursrechtenbeleid is er in het voorstel uitgegaan van het gegeven dat de maker van dit soort publicaties auteursrechthebbende is en dat de toestemming voor gebruik door de universiteit contractueel geregeld moet worden.

ARMSLAG

De Nederlandse universiteiten voeren tot nu toe geen gezamen-

lijk auteursrechtenbeleid. Wel heeft een aantal universiteiten, uitgaande van de stand van zaken in literatuur en jurisprudentie, eigen regelingen opgesteld. Deze regelingen betreffen vrijwel uitsluitend de auteursrechten voor openbaar maken en vervelvoudigen op papier.

Door alle ontwikkelingen in de wetenschappelijke informatievoorziening raken de individuele regelingen van universiteiten nu min of meer achterhaald. Universiteiten zullen slagvaardiger kunnen optreden als zij een gezamenlijk beleid voeren. Dit kan door middel van een raamopzet voor een auteursrechtenbeleid.

Voordat universiteiten tot licentie of overdracht van auteursrechten kunnen overgaan, zal geregeld moeten worden dat de werknemers van universiteiten verplicht zijn aan een eventuele overdracht of licentie mee te werken. Een hiertoe strekkende bepaling zou opgenomen kunnen worden in de tweede CAO Nederlandse universiteiten die vanaf 1 januari 1999 zal lopen.

In de inmiddels ingetrokken CAO van de Katholieke Universiteit Brabant, de Katholieke Universiteit Nijmegen en de Universiteit van Amsterdam was een auteursrechtelijke bepaling opgenomen. Door de formulering van het voorgestelde artikel voor de CAO Nederlandse universiteiten is het voor hen mogelijk verschillende modaliteiten in hun auteursrechtenbeleid te hanteren.

Het formuleren van een gezamenlijk auteursrechtenbeleid is niet toereikend, evenmin als het vastleggen in een CAO dat werknemers verplicht zijn mee te werken aan een eventuele licentie of overdracht. Binnen elke

universiteit dient een gezamenlijk auteursrechtenbeleid te worden voortgezet in afspraken met de individuele wetenschappers. De wijze waarop en onder welke voorwaarden de universiteit auteursrechten verkrijgt, wordt nader geregeld in een akte die bij de aanstelling of arbeidsovereenkomst met de individuele wetenschappers wordt overeengekomen.

Op universitair niveau kan individueel, per wetenschapper, antwoord gegeven worden op de vragen of en voor welk doel de universiteit gebruiksrecht wenst, en voor welke periode (dat wil zeggen vanaf het moment van totstandkoming en tot een bepaald moment). Tevens is van belang, hoeveel armslag de universiteit wenst bij het publiceren. (Het gaat dan om zaken als de doelgroep, het medium, het verspreidingsgebied, en het wel of niet commercieel op de markt

'Onderscheid maken tussen onderwijs- en wetenschappelijke publicaties is zinvol'

brengen van het materiaal). Deze overwegingen bepalen immers de aard en de vorm van de overeenkomst.

De persoonlijkheidsrechten blijven bij de werknemer/maker. Toch zullen voor onderwijspublicaties, in verband met revisering van het materiaal, hierover afspraken moeten worden gemaakt. Ook dit kan in de individuele overeenkomst met de wetenschapper worden opgenomen.

VOORKEURSRECHT

Elektronische tijdschriften hebben momenteel zeker nog niet overal eenzelfde prestige als tijd-

schriften die gepubliceerd worden op papier. Het is zeer wel denkbaar dat dit in de toekomst zal veranderen. Voor een wetenschappelijke auteur is veelal niet de geldelijke beloning de drijfveer om zijn rechten over te dragen aan uitgevers, maar het belang te publiceren in een gezaghebbend tijdschrift, dit om aan zijn publicatieplicht te voldoen en vanwege het prestige. Universiteiten zullen in ieder geval rekening moeten houden met deze drijfveren.

Om het voor een wetenschappelijk auteur aantrekkelijk te maken mee te werken aan de licentie of overdracht van auteursrechten is in het voorstel een voorkeursrecht van de auteur voor publicatie geïntroduceerd. Dit betekent dat de auteur een gebruiksrecht geeft, maar zeggenschap houdt over de vraag welke uitgever de universiteit moet benaderen voor publicatie.

De instelling dient hierbij de voorkeur van de auteur te volgen, tenzij zwaarwegende belangen van de instelling zich hiertegen verzetten. Zo een zwaarwegend belang kan bijvoorbeeld zijn dat een tekst de universiteit in diskrediet brengt of in strijd is met de wet. Verplichte publicatie bij een universitaire pers is daarentegen geen zwaarwegend belang.

Het recht van voorkeur kan de wetenschappelijke auteur, afhankelijk van de voorkeurslijst van tijdschriften en de termijn van publicatie, publicatie in een gerenommeerd tijdschrift van zijn keuze garanderen. Het geldelijke belang van de overdracht aan een uitgever wordt gecompenseerd door een billijke vergoeding die de auteur van de

universiteit ontvangt. Een regeling hiervan kan aansluiten bij de bepalingen van de Rijks- octrooiwet 1995. Consequentie hiervan is dat indien betaald dient te worden voor plaatsing, de universiteit deze betaling op zich moet nemen.

Het gegeven dat de universiteit een uitgever benadert voor het plaatsen van een artikel of het publiceren van een boek, betekent niet dat de rol van de wetenschapper helemaal uitgespeeld is. In de bètawetenschappen speelt het referentensysteem een te belangrijke rol voor een universiteit om daaraan voorbij te gaan. Bemiddeling door de individuele wetenschapper blijft van belang.

Licentiëring of overdracht van auteursrechten vraagt om een helder rechtenbeheer. Het moet een universiteit duidelijk zijn van welke publicaties zij gebruik kan maken. Dit vraagt om investering van de kant van de universiteit. Daarom is de suggestie gedaan om de oprichting van een landelijk universitair rechtenbureau te overwegen. Een belangrijke taak van dit bureau kan liggen in het regelen van de licentie of overdracht van het auteursrecht en het vaststellen van de daarvoor geldende tarieven. ◀

**MR. W.A.M. MOSSINK,
OPEN UNIVERSITEIT TE HEERLEN**

Bovenstaande tekst is ontleend aan het artikel 'Een universitair auteursrechtenbeleid op wetenschappelijke publicaties', dat opgenomen is in de bundel *Universiteit en auteursrecht. Wetenschappelijke informatievoorziening in een digitale omgeving*. Een uitgave van het Instituut voor Informatierecht. Otto Cramwinckel Uitgever, Amsterdam 1998.

Het fragment dat hierboven staat afgedrukt beslaat in genoemde titel bladzijde 82 tot 86; het volledige artikel loopt van bladzijde 77 tot 86.

Personeelscijfers onderzoek

Volgens het pas verschenen rapport Kengetallen Universitair Onderzoek (KUOZ) over 1997 bedraagt de onderzoeksinzet in dat jaar ruim 14.000 fte. Hiermee lijkt de in 1996 geconstateerde verdere daling van per-

soneelsinzet voor onderzoek tot staan gebracht te zijn.

Deze daling zet echter wel door in de eerste geldstroom(basisfinanciering), die ten opzichte van 1996 daalde met 2 procent. De stijging van de onderzoeks-

inzet in de derde geldstroom compenseert deze daling echter. In de laatste tien jaar is de onderzoeksinzet in de eerste geldstroom gedaald van 62 procent naar 54 procent. Ondanks de afgenomen inzet is de onder-

zoeksoutput, het aantal wetenschappelijke publicaties, ongeveer gelijk gebleven (circa 50.000). ◀

KUOZ is te bestellen bij de VSNU, tel. (030) 23 63 866 of e-mail: Brinke@vsnu.nl

‘Laat de markt werken’

EEN VUIST MAKEN DOOR SAMEN TE WERKEN

De voor mij bedachte titel van deze bijdrage 'Academische vrijheid bedreigd?' (met een vraagteken) moet teruggrijpen op mijn boze artikel in het Nederlands Juristenblad van 1986, toen ik een boekje opendeed over de eerder genoemde voorgenomen wijziging van het RRWO (Rechtspositiereglement Wetenschappelijk Onderwijs). Na opvallend veel bijval van anderen, waaronder de Raad van State, is dit niet doorgegaan.

In de betogen van ondergetekenden en — meer nog — die van anderen speelde de bedreiging van de academische vrijheid een belangrijke rol. Nog steeds is dit een belangrijk punt. Het kan en mag niet zo zijn dat de universitaire bureaucratie, zoals die vanaf de jaren zestig is ontstaan en zichzelf volgens Peter's Principle heeft vermeerderd en in stand houdt, uitmaakt of een boek of artikel wel of niet wordt uitgegeven, en zo ja met welke wijzigingen of bekortingen, in welke taal, etc. De revenuen van publicaties (het dubbele-betalingsargument) vormen een punt apart. Dat is een minder principieel of in elk geval anders principieel punt. De academische vrijheid speelt hier niet of niet wezenlijk. In veel gevallen wordt er helemaal niets of slechts een schijntje betaald aan auteurs. Soms iets meer en heel soms véél.

Dat heeft echter naar mijn waarneming veel minder te maken met de kwaliteit van de individuele researcher dan met de vraag hoe het wetenschapsgebied in de markt ligt. Anno nu (vroeger mogelijk anders) liggen filosofen, historici en theologen, helaas voor hen, niet zo goed in de markt. Geen generalisatie zonder uitzonderingen: Nico ter Linden doet het heel goed bij de AKO. (...)

STIJGENDE PRIJZEN

Het Instituut voor Informatierecht heeft het onderwerp

voor dit congres [ter gelegenheid van zijn tienjarig bestaan] opnieuw aan de orde gesteld. Was het wel een onderwerp voor een jubileumcongres? Ik had twijfels. En toen kwam ineens de voorgenomen fusie Elsevier Reed-Kluwer (inmiddels in maart 1998 weer afgeblazen). Er kwam een hoop commotie daaromheen, juist óók in de context van universitaire auteursrechten. Het thema voor het congres in november was dus een onverwacht schot in de roos.

In de periode voorafgaande aan het congres is de invalshoek niet zo zeer geweest de wens van universiteitsbesturen om zich te bemoeien met publicatiebeleid, of via de royalties inkomsten te verwerven. De invalshoek was, blijkens persberichten, de grief van universiteitsbibliothecarissen tegen de commerciële uitgevers vanwege de hoge abonnements- en boekenprijzen.

Door de grote fusie zou het nog erger kunnen worden, denken zij en dachten ook — toevallig of niet — de fiscalisten, die als ik de krant goed gevolgd heb, in Brussel hadden geklaagd. En de prijzen waren, vanuit bibliothecarissenoptiek, tevoren ook al prijzig.

Ik had en heb enig begrip voor de bibliothecarissen, die service-minded zijn en horen te zijn, en zich bovendien gekort weten in hun budgetten bij stijgende prijzen. Maar kan hun gram zich zinderlijkerwijs nu op de uitgevers richten? Dat zie ik niet zo. Uitgeverijen zijn marktondernemingen. Welnu, marktondernemingen mogen zich beroepen op de marktwerking. (...)

VERKWANSELEN

Op wie moeten de pijlen van de bibliothecarissen zich dan wél richten? Eerder op de auteurs dus, die hun parelen van geleerdheid eigenlijk gratis aan hen, bibliothecarissen, ter beschikking zouden behoren te stellen in plaats van (in deze

visie) voor een appel en een ei te verkwanselen aan dure uitgevers waardoor het eigenlijk gratis product voor vele guldens of straks euro's in boek- en tijdschriftvorm of op cd-rom of via een on-line-verbinding moet worden teruggekocht. Ik zei dat voor die stelling iets te zeggen is. Maar er is ook veel tégen te zeggen. Wat roept de individuele universitaire auteur terug? Dit: mijnheer de bibliothecaris, ik houd van U, maar U snapt er niets van. Ik móét publiceren, wil ik overleven in

Universiteitsbesturen willen vooral grip krijgen op het auteursrecht van hun personeel doordat de commerciële uitgevers de abonnements- en boekenprijzen zo opvoeren. Volgens prof. mr. D.W.F. Verkade moet de markt van wetenschappelijke publicaties daarom worden opengebroken. Hij meent dat juist de informatievoorziening een branche is waar de markt kán floreren. De investering, nodig om een (nieuwe) uitgeverij op te zetten, is op zich relatief niet groot. En in het elektronische tijdperk minder dan ooit. Als het inderdaad goedkoper — en toch nog rendabel — kan, krijgen nieuwe uitgevers een kans. De academische vrijheid, onder andere belichaamd in het intellectuele eigendom, hoeft dan niet aangetast te worden.

alle bezuinigingsronden, en ik moet bovendien publiceren in prestigieuze bladen met goede peer-reviews. Daarop word ik afgerekend door de wetenschapscommissie en door de VSNU-visitatoren, die grijze publicaties terecht negeren. Tegen wil en dank móét ik dus wel naar deze uitgevers. Omdat

‘Dwangmaatregelen dienen waar mogelijk altijd vermeden te worden’

ik dit als overlevingsscenario nodig heb, bent U, mijnheer de bibliothecaris, als U dit niet goed vindt, mijn academische vrijheid en zelfs mijn academische bestaan aan het bedreigen. Daar heeft de bibliothecaris niet van terug. De bibliothecaris die vanuit zijn visie natuurlijk ook een beetje gelijk heeft — iedereen heeft een beetje gelijk in deze discussie; dat maakt het juist zo interessant — gaat hiermee naar het College van Bestuur en vraagt, wat moet ik hiermee?

ZWARTE PIET

Al zwartepietend kom ik dus bij het College van Bestuur, en daarmee in feite bij autoriteiten als de Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten (VSNU) en ook bij het ministerie van Onderwijs. Daar zitten de beleidsmakers. Als er onvrede is, ligt — na dertig, veertig jaar discussie — de verantwoordelijkheid voor het nog altijd tobben met dit probleem bij deze beleidsinstanties. De oplossing lijkt in principe heel eenvoudig. Van drieën één:

1. De universitaire autoriteiten en de visitatoren blijven eisen wat zij nu eisen: goed ge-reviewde publicaties in hun rapporten met consequenties voor het voortbestaan van hun afdelingen en hun personeelsleden. Daarbij blijven zij het witte (niet grijze) door de markt, dat wil zeggen: de particuliere uitgevers, opgezette en in stand gehouden peer review circuit — dat zij dus niet behoeven te bekostigen; dat doet de uitgever — nuttig en zelfs doorslaggevend achten. Conclusie: bibliothecarissen, U moet niet zeuren. Of hoogstens vragen om meer geld, om die dure tijdschriften voor uw bibliotheek te bekostigen. (...)

2. De tweede optie is dat de universiteiten iedere geïnstitutionaliseerde kwaliteitsbeoordeling laten varen. Dan wordt er rijp en grijs gepubliceerd, en het is allemaal even goed in principe. In dit scenario zie ik echter niemand meer bereid om zitting te nemen in een serieuze visitatiecommissie, en zouden er dus ook geen serieuze visitaties meer zijn. Wil de minister en wil de politiek dát?

3. Het derde model is dat, waarbij de academische wereld buiten de uitgevers om zelf in serieuze peer reviewing zou gaan voorzien. Dit is een serieuze alternatieve optie. Maar nog steeds een moeilijke. Ik plaats hierbij een praktische en een meer principiële-juridische aantekening.

De praktische aantekening is hóé de universiteiten en het ministerie het voor elkaar zouden kunnen krijgen om bestaande editors en referees bij de particuliere uitgevers te halen, en ze bovendien op een even geoliede wijze te laten doorwerken als nu het geval is. Bedenk daarbij dat het organiseren van permanente peer review-mechanismen, van week tot week of althans van maand tot maand, heel iets anders is dan een jaarlijkse of vijfjaarlijkse ronde, waarbij de visitatoren nu juist zo profiteren van datgene wat door de uitgevers georganiseerde redacties al hebben gedaan. Ik ben hier vooralsonog uitermate somber over.

Dat sluit niet uit dat zich in diverse, met name nieuwe subdisciplines geen initiatieven kunnen ontwikkelen waarbij iets wat vroeger een tijdschrift bij een commerciële uitgever zou zijn geworden, zich nu aanstands goedkoop of gratis én goed, meteen op een website organiseert. Maar er zal een lange weg te gaan zijn, vóór dit alternatief in alle wetenschapsgebieden de bestaande systemen zouden kunnen hebben vervangen, *if ever*.

De meer principiële aantekening is deze. Zouden de universiteiten hun universitaire wetenschappers kunnen verplichten om betrokken te zijn bij peer reviewing onder de universitaire, althans een non-profit-aegis? En kunnen de universiteiten de universitaire wetenschappers verbieden dat nog te blijven doen of te gaan doen bij de klas-

'Iedereen heeft een beetje gelijk in deze discussie, dat maakt het juist zo interessant'

sieke commerciële uitgevers? Nog afgezien van lopende contracten, denk ik dat de academische vrijheid, en misschien zelfs het grondrecht van vereniging en vergadering, geweld zou worden aangedaan als de universiteiten tot zulke draconische maatregelen zouden besluiten. Het zou, tegelijk weer een praktische kant, ook niet goed wer-

ken. Een redactie moet als het even kan een vriendenclub zijn: niet een groepje onwillige honden die tegen hun zin in hetzelfde hok gedreven worden.

Ook in dit opzicht is 'marktwerking' een belangrijk oriëntatiepunt. Dwangmaatregelen dienen waar mogelijk altijd vermeden te worden. In de context van mijn verhaal zouden zij bovendien — inderdaad — de academische vrijheid bedreigen.

NIEUWE UITGEVERS

Als ik zeg: laat de markt werken, dan moet de markt echter ook kunnen werken, en dat brengt mij tot slot op enkele mededingingsrechtelijk bepaalde gedachten. Ik zou menen dat juist de informatievoorziening een branche is waar de markt inderdaad kán floreren. De investering, nodig om een (nieuwe) uitgeverij op te zetten, is op zich relatief niet groot. En in het elektronische tijdperk minder dan ooit. Vanwege het grondrecht gelden er van oudsher geen vestigingseisen. Als het inderdaad goedkoper — en toch nog rendabel — kan, kunnen nieuwe uitgevers dus gemakkelijk ontstaan. Gesteund door bibliothecarissen en studenten zullen zij zich populair kunnen maken, omdat zij hetzelfde goedkoper kunnen en willen leveren.

Het mededingingsrecht is er dan voorts — in Europees ver-

band al sinds 1957 — om te voorkomen dat zulke uitgevers niet aan toeleveranciers (auteurs en redacties) zouden kunnen komen, indien de bestaande contractuele bindingen te ver zouden gaan. Voor octrooi- en know-howlicenties bestaat een dergelijk Europees beleid al lang, en ik zou niet weten waarom dit niet ook, *mutatis mutandis*, in het uitgeefwezen zou gelden. (...) Als de klanten willen samenwerken, kunnen ze proberen een vuist te maken. Internet levert zojuist bij het onderwerp van vandaag een voorbeeld: het in oktober 1997 bekend gemaakte initiatief van de Nederlandse en Duitse universiteitsbibliotheken om gezamenlijk hun inkoopvoorwaarden te gaan vaststellen. Naar ik veronderstel met als drukmiddel een collectief daaraan vasthouden, en anders maar lege schappen in de bibliotheek. Laat de markt werken, is mijn credo, ook al ben ik geen VVD-er. ◀

PROF. MR. D. W. F. VERKADE,
UNIVERSITEIT LEIDEN

Bovenstaande tekst is ontleend aan het artikel 'Academische vrijheid bedreigd?', dat opgenomen is in de bundel *Universiteit en auteursrecht. Wetenschappelijke informatievoorziening in een digitale omgeving*. Een uitgave van het Instituut voor Informatierecht. Otto Cramwinckel Uitgever, Amsterdam 1998.

Het artikel in genoemde titel beslaat pagina 67 tot 75; enige gedeeltes eruit staan hierboven afgedrukt.

Advies ROP over status ambtenaar

Werkgevers en werknemers in de overheidssectoren zeggen nog niet toe te zijn aan een volledige afschaffing van de ambtenarenstatus. Dit blijkt uit een advies dat de Raad voor het overheidspersoneelsbeleid (ROP) aan minister Peper heeft uitgebracht.

Minister Dijkstal, de voorganger van minister Peper, had de ROP om advies gevraagd nadat de Tweede Kamer bij motie had uitgesproken dat moest worden onderzocht onder welke voor-

waarden de ambtelijke status kan worden afgeschaft. De ROP, het overlegplatform van werkgevers en werknemers uit de acht overheidssectoren, zegt in het advies bereid te zijn

tot maatregelen die tot verdere 'normalisering' van de arbeidsvoorwaarden en rechtspositie van de ambtenaar leiden.

Op deze weg zijn de laatste jaren al grote vorderingen gemaakt, waaronder de feitelijke invoering van het stakingsrecht, de introductie van een CAO en de toepassing van het medezeggenschapsrecht bij de overheid. Daarmee is de positie van de ambtenaar steeds meer gaan lijken op die van de werknemer in de marktsector.

In de planning staan onder

meer maatregelen als de overgang van het geldende wachtgeldstelsel naar de WW en het gelijkenschakelen van het ontslagrecht aan de verhoudingen in de marktsector. Met name dit laatste ligt moeilijk bij de ambtenarenbonden. Gezien de nog heersende gevoeligheden spreekt de ROP uit dat 'het natuurlijke moment voor de afschaffing van de ambtenarenstatus nog niet is aangebroken'. ◀

Bron: *Binnenlands Bestuur*, nr. 9, 5 maart 1999, blz. 12

Twijfel

Hoewel het bedrijven van politiek en wetenschap twee totaal verschillende activiteiten zijn, hebben ze tenminste één ding gemeen en dat is de mode. In de economische wetenschap — en dat is het enige gebied dat ik kan beoordelen — heb ik golven van belangstelling voor bepaalde onderwerpen gezien. In de jaren zestig, die gekenmerkt werden door een spectaculaire economische groei, stortten vele algemene economen zich op de groeitheorie. In de jaren zeventig was dat de inflatie en het monetarisme. Waarom? Je kon de inflatie meten met twee cijfers. In de jaren tachtig stond de werkgelegenheid centraal. Het keynesianisme werd afgezworen. De overheid moest worden teruggedrongen, meer marktwerking werd gezien als de oplossing voor vele kwalen van

de samenleving. Nu zit daar zeker een grote kern van waarheid in. Maar het is kenmerkend dat men zowel in de wetenschap als in de politiek die merkwaardige uitschieters ziet. In de politiek zie je duidelijk het verschijnsel van ideologische verdwazing. In de jaren zestig en zeventig zagen velen de overheid als de grote probleemoplosser. Zij was de regisseur van de maakbare wereld. In de jaren tachtig en negentig was het daarentegen de markt die alle problemen moest oplossen. Marktwerking, deregulering en privatisering worden thans gezien als voorwaarden voor welvaartsverbetering. Alle openbare nutsbedrijven moeten worden verkocht, terwijl de ervaring leert dat de consument meestal slechter af is: de prijs gaat veelal omhoog in plaats

van omlaag. Maar al te vaak maken politici gebruik van hun welgevallige zogenaamde wetenschappelijke inzichten, terwijl zij niet inzien dat die inzichten veelal niet meer zijn dan ideologische gebakken lucht. Goede neoliberale economen zien juist de beperkingen van de marktwerking in. In vele gevallen is juist een sterke bemoeienis van de staat met de markt nodig om de welvaart te maximeren.

Dat leerden mijn oude leermeesters — zoals Hartog en De Jong — mij in mijn studententijd. Zij waren wars van de mode. Thans moet je echter scoren in de wetenschappelijke markt. Hoeveel B-publicaties heeft u al gescoord? Mijn ervaring is dat in die B-tijdschriften in de economie vrijwel nooit een artikel te vinden is dat enige maatschappelijke relevan-

tie heeft. Je moet met de wetenschappelijke mode meedoen, dan scoor je pas echt. Maar mode is vergankelijk, zowel in de wetenschap als in de politiek. Ik ben ervan overtuigd dat aan het overdreven marktdenken spoedig een einde zal komen. Dat geldt temeer daar het marktmechanisme geen enkele ruimte geeft aan ethische overwegingen en die zijn zeker in de politiek van grote betekenis, althans die zouden een grotere betekenis moeten hebben. Zou dit ook niet moeten gelden voor de wetenschap? Ik twijfel, maar dat heb ik altijd al gedaan.

PROF.DR. H. DE HAAN,
LID VAN DE TWEDE KAMER VOOR
HET CDA EN OUD-VOORZITTER VAN
DE VAWO

Verslag van de ledenraad

VAWO
LEDENRAADSVERGADERING,
24 NOVEMBER 1998:

Het voorzitterschap van de VAWO werd bij acclamatie van de vergadering overgedragen aan prof.dr. R.P. Zuidema, verbonden aan de Economische Faculteit van de VU.

Hierbij ook woorden van dank aan de vice-voorzitter, prof.dr. A.M. van der Woude, die diverse keren het voorzitterschap ad interim heeft waargenomen; laatstelijk vanaf 1 juni 1997 in de vacature van prof. mr. A.L.M. Soons. De vergadering neemt twee minuten stilte in acht bij het onverwacht overlijden op 16 november 1998 van prof. mr. A.L.M. Soons, die de VAWO de laatste jaren in diverse bestuursfuncties als voorzitter heeft geleid en als lid van diverse werkgroepen heeft geadviseerd. Voor wat betreft de financiële zaken licht de penningmeester de jaarrekening 1997 toe. Een voordelig saldo van f 60.000,- wordt aan het salarisfonds toegevoegd dat achterloopt bij de salarisontwikkelingen.

De begroting 1999 is opgesteld op basis van de jaarrekening 1997, waarbij rekening is gehouden met de opgetreden teruggang in het ledental over 1998 — mede veroorzaakt door de leeftijdsopbouw van het leden-

bestand: er is te weinig instroom van jonge academici. Desondanks heeft de vergadering het voorstel van de penningmeester overgenomen om de contributies voor 1999 niet te verhogen. Voortvloeiend uit het bovenstaande is een werkgroep Profilering VAWO/CMHF samengesteld die een notitie met aanbevelingen aan de ledenraad heeft overgelegd, ter ondersteuning van de ledenwerving en om de contacten met de afdelingen te intensiveren.

Voorgesteld wordt om lunchbijeenkomsten te beleggen en ondersteuning te verlenen bij de verkiezingen voor de OR en medezeggenschapsraden.

In de ledenwerving zal met name de positie van jonge academici zoals aio's, oio's en promovendi worden betrokken. De VAWO zal zich als werknemersvereniging gaan profileren in de begeleiding, inschaling en het aanstellingsbeleid van deze categorieën, zodat de belangen van alle werknemers werkzaam bij de universiteiten en onderzoeksinstituten evenredig aan bod komen. In de nieuw uit te brengen ledenwerffolder zullen de leden erop worden geattendeerd dat bij verandering van werkkring het lidmaatschap van de CMHF kan worden gecontinueerd. Bij de CMHF zijn een

groot aantal verenigingen aangesloten die de belangen van de werknemers bij de diverse overheidssectoren behartigen. Ook in de private sector treedt de CMHF als belangenbehartiger op, mede door de federatie met de Unie.

Ook via Vawo Visie zal de VAWO-profilering ter hand worden genomen. Een aantal scribenten/contactpersonen zullen de leden vanaf hun campus informeren over recente ontwikkelingen op lokaal niveau.

Vanuit de CMHF valt te melden dat de kosten van de eigen reorganisatie hoger zijn uitgevallen dan beraamd. Dit heeft geleid tot een verzoek aan de CMHF-ledenraad om de contributieafdracht per lid voor 1999 eenmalig met f 5,- te verhogen.

In de GO-cie van de CMHF is het rapport besproken dat de ROP op verzoek van de minister heeft opgesteld m.b.t. de consequenties van afschaffing van de ambtelijke status. Hierbij is een achtal toetsingscriteria gehanteerd die in het rapport zijn neergelegd.

De Sector WO heeft geconcludeerd dat binnen de overheid nooit een volledige marktwerking kan worden toegepast. Kijkend naar het kostenplaatje luidt het advies: 'Houd de status zoals die nu is en moderniseer die.'

Op centraal niveau is een akkoord

bereikt over het ANW-hiaat. In de Pensioenkamer is dit gerepareerd. Bij FPU kan men eenmalig kiezen tussen nabestaandenpensioen of hoger ouderdompensioen. In 'Commentaar' is hier uitvoerig aandacht aan besteed. Tevens is er een discussie gaande over het ABP ná 2001.

Tot 2001 wordt alles centraal geregeld; na 2001 bestaat de mogelijkheid tot sectoralisatie. Aparte voorwaarden zijn onvoordelig voor de sector. Het loslaten van totale solidariteit kost geld; alleen sectoren met een laag ziekteverzuim hebben voordeel!

De CAO-inzet is aan de VSNU-tafel en aan de WVOI gepresenteerd.

Uitgangspunten voor de onderhandelingen zijn:

- 3,5 % generiek;
- 0,75 % eindejaarsuitkering;
- inschaling van aio's in schaal 10;
- inhalen van de achterstanden t.o.v. de marktsector.

Decentralisatie van het HBO/WO per 01-01-'99 wordt nog steeds haalbaar geacht. Voorwaarde voor de werkgevers is dat er voldoende financiële middelen beschikbaar zijn. ◀

Dit is een resumé van de ledenraadsvergadering van 24 november 1998. De integrale verslaglegging is verkrijgbaar op het VAWO-bureau.

THEA DE GROOT

BEP WAAYENBERG ZET GRAAG DE PUNTJES OP DE I

‘Rotsvast vertrouwen in universiteit als werkgever is verdwenen’

Bep Waayenberg is het bekende gezicht van de VAWO. Veel leden zullen al met de directeur hebben kennisgemaakt, want voor haar werk reist ze vaak het land af. Vanwege CAO-onderhandelingen of in het kader van individuele belangenbehartiging.

Het kantoor bevindt zich in een onopvallende straat, even buiten het centrum van de Domstad. Van oorsprong was het pand waarin de VAWO is gevestigd een koetshuis; de grote lichte kamer van directeur Bep Waayenberg was de plaats waar vroeger de hooizolder was. Maar de geur van hooi valt er allang niet meer te ruiken.

Op het grote bureau liggen tal van stapels papier. Dossiers, artikelen, notulen? Het maakt in ieder geval allemaal een geordende indruk, zoals de hele kamer. Hier moet iemand huzen die het overzicht wenst te houden. Zelf maakt Waayenberg ook een verzorgde indruk. Eigenlijk een juriste ten voeten uit: die zet per slot van rekening de puntjes graag op de i.

Bep Waayenberg werkt al sinds 1987 voor de VAWO. Wie zou nog weten wat ze daarvoor deed? In Utrecht studeerde ze af in het privaatrecht. Daarna werkte ze een aantal jaren aan de Landbouwniversiteit Wageningen, op de afdeling personeelszaken. Maar tussendoor heeft ze haar horizon letterlijk verbreed: ze woonde enkele jaren in Frankrijk, in de buurt van Versailles.

INDIVIDUELE REGELING

Waayenberg: “Ik kwam toen vaak in Parijs. Een heerlijke stad! Alleen al om erdoorheen te banjeren is aangenaam. Ook in de winter, want omdat de bomen dan geen bladeren dragen kijk je overal doorheen.” Nog steeds komt ze graag in de bruisende Franse hoofdstad. Tegenwoordig woont ze al weer geruime tijd in Wageningen, met haar partner en (soms) kinderen. Van daaruit is ze voor

haar werk overal snel in het land. Utrecht is als werkplek natuurlijk helemaal ideaal gelegen.

Behalve directeur Bep Waayenberg en Thea de Groot, chef de bureau, zit ook juridisch stafmedewerkster Yvonne Scheepers op het VAWO-kantoor. Samen verzorgen Waayenberg en Scheepers de individuele belangenbehartiging van de leden van de VAWO. Waayenberg: “Het is prettig om met z'n tweeën dat werk te doen, daardoor kunnen we altijd snel en adequaat op verzoeken reageren.”

Waayenberg besteedt wekelijks vierentwintig uur aan die individuele belangenbehartiging, wat neerkomt op juridische en conflictoplossende ondersteuning. De laatste jaren valt door het contact met de leden duidelijk te merken dat tal van reorganisaties aan de universiteiten worden doorgevoerd.

“Je ziet bijvoorbeeld allerlei pogingen van bestuurders om oudere werknemers naar huis te sturen; die krijgen dan een regeling aangeboden. Het is verstandig dat een VAWO-lid ons inschakelt om te kijken naar zo'n voorstel.”

Op de universiteiten wordt door het ministerie van Onderwijs al jarenlang bezuinigd en dat heeft ook zijn repercussies op het personeelsbeleid. “Het rotsvaste vertrouwen dat het personeel vroeger had in de universiteit als werkgever is verdwenen. De sfeer is duidelijk veranderd. Zo zijn universiteiten lang niet meer zo tolerant jegens degenen die wetenschappelijk weliswaar goed presteren, maar communicatief niet al te vaardig zijn. Een verstrooide professor is er tegenwoordig niet meer bij; een hoog-

leraar hoort zich als een sociaal vaardige manager op te stellen.”

In de loop der jaren hebben Waayenberg en haar collega Scheepers heel wat expertise opgebouwd, en de problematiek is dus meer dan eens vertrouwd. “Je herkent de problemen, maar het blijft spannend om zoveel verschillende mensen tegen te komen — ieder met zijn eigen

FOTO: HENK NIEMAN

Bep Waayenberg: ...heel wat expertise opgebouwd...

specialiteit; ze praten graag over het onderzoek dat ze doen.” De faam van de VAWO is inmiddels alom bekend. Waayenberg: “Werknemers krijgen zelfs van een decaan of het hoofd personeelszaken de suggestie om bij ons advies in te winnen.” Vaak wordt door leden advies ingewonnen bij conflicten over beoordelingsuitkomsten. In dat geval is het van belang om op een zorgvuldige manier bezwaar aan te tekenen. Bij de vraag naar haar belangrijkste wapenfeit als juridisch stafmedewerkster denkt Bep Waayenberg eerst diep na en zegt dan: “De Queridoprocesen. Genoemd naar professor Querido die voor

‘Een verstrooide professor

is er niet meer bij’

medici een speciale regeling in het leven had geroepen. Het betreft hier een regeling voor niet-medisch specialisten die bovenop hun normale inkomen een toelage krijgen van duizend gulden per maand.”

ONDERHANDELAAR

“Toen de toenmalige minister daarvan af wilde, en hooguit een afbouwregeling van twee jaar voorstond, zijn niet-medisch specialisten die VAWO-lid waren daartegen in het geweer gekomen. We zijn een procedure gestart, ondanks het feit dat iedereen riep *Dat lukt jullie toch nooit!* Het kwam eerst voor in Leiden, en dat verloren we inderdaad. Daarna wónnen we in Amsterdam, evenals voor de Centrale Raad van Beroep. Vervolgens is de Queridoregeling voor de hele groep medici gelijkgetrokken.”

Overigens werd de regeling een sterfhuisconstructie, dat wil zeggen: voor iedereen die er destijds onder viel bleef de regeling van kracht, maar niet meer voor latere generaties specialisten.

De resterende zestien uur van haar werkweek vult Bep Waayenberg in als onderhandelaar. Van de CMHF (Centrale van Middelbare en Hogere Functionarissen bij overheid, onderwijs, bedrijven en instellingen) is ze secretaris van de sector Wetenschappelijk Onderwijs. “Voor de universiteiten ben ik eerste onderhandelaar, en voor de onderzoeksinstellingen plaatsvervangend onderhandelaar.”

Door de slepende CAO-onderhandelingen heeft ze het vooral met die eerste taak de laatste tijd erg druk gehad. En naar het zich laat aanzien ook de komende tijd. ◀

'DOORGEDEELDE' ZEGGENSCHAP ONDER MUB VERMINDERT BETROKKENHEID

Overdosis aan vergaderstukken, minimale bestuurlijke slagvaardigheid

De MUBse nieuwspraak inzake de medezeggenschap is wel bekend. Wanneer personeel en studenten de zeggenschap willen delen, dan heet dat 'ongedeeld'. Wordt die zeggenschap niet gedeeld, dan heet dat 'gedeeld'.

In grote voortvarendheid heeft het College van Bestuur van de Universiteit Twente reeds vroeg in 1996 besloten dat er een fundamentele cultuuromslag aan de instelling moest worden doorgevoerd. De UT kende weinig politieke polarisatie en karakteriseerde zich met brede samenwerkingsverbanden en een grote betrokkenheid van in elk geval een vrij brede kern van personeel en studenten, hetgeen een hoge continuïteit opleverde. De 'poldercultuur' van veel overleg met zowel personeel als studenten vond in de ogen van de bestuurders niet langer genade. Geen beter moment dan de invoering van de MUB om daar verandering in aan te brengen. In de veronderstelling dat veel medezeggenschapsorganen zowel de slagvaardigheid voor bestuurders als de participatie in de inspraak zou vergroten, besloot het College van Bestuur het 'doorgedeelde model' van medezeggenschap in te voeren.

HALSTARRIG

Voor elk van de tien faculteiten en voor de campus een eigen ondernemingsraad en voor de centrale diensten maar liefst twee. In totaal dertien ondernemingsraden (alook tien studentenraden), dus met tien gemeenschappelijke vergaderingen en één centrale ondernemingsraad (ook een centrale studentenraad) en met een gemeenschappelijke vergadering. Tegen alle waarschuwingen in dat dit model op de UT niet werkt, gebruikte het College van Bestuur zijn wettelijk recht zelf

een model te mogen kiezen om halstarrig vast te houden aan het vooringenomen standpunt. Waarin een kleine universiteit 'groot' kan zijn: weerstand oproepen.

Tja, wanneer je mensen die dat niet gewend zijn plotseling een soort absolute bevoegdheid geeft, wordt daar niet als vanzelfsprekend een verstandig gebruik van gemaakt. Dat de

De 'poldercultuur' van veel overleg met zowel personeel als studenten vond in de ogen van het College van Bestuur van de Universiteit Twente geen genade. Geen beter moment dan de invoering van de MUB om daar verandering in aan te brengen. Toch was er dit voorjaar genoeg reden om de stelselkeuze van 'doorgedeelde' zeggenschap te evalueren. Als onafhankelijke derde voor deze evaluatie werd oud-minister Winnie Sorgdrager aangetrokken. In een op grond van vele gesprekken en stukken goed gedocumenteerd rapport trekt Sorgdrager de conclusie dat het ongedeelde stelsel het best bij de Universiteit Twente past.

Raad van Toezicht het collegebesluit accordeerde is niet verwonderlijk; een vreemde eend in de bijt is ver van 'thuis'.

Wat het College in elk geval heeft bereikt met deze houding is een permanent conflict met een belangrijk deel van de instelling. Tot op de dag van vandaag zijn procedures voor beroepsinstanties, rechtbanken en zelfs tot de Raad van State gevoerd. Kennelijk geschrokken van die massieve reactie, besloot het

College van Bestuur gevolg te geven aan de eis dat in het voorjaar van 1999 opnieuw de stelselkeuze moet worden gedaan, en wel door de gang van zaken in het medezeggenschapswezen door een onafhankelijke derde te laten evalueren. Oud-minister Sorgdrager is voor die taak gevraagd.

COÖRDINATIEPROBLEMEN

In een op grond van vele gesprekken en stukken goed gedocumenteerd rapport trekt Sorgdrager de conclusie dat het ongedeelde stelsel het best bij de UT past. Tegelijk wordt vastgesteld dat het gekozen stelsel nu ook een behoorlijke groep medestanders heeft. Veel van die medestanders vinden echter de bureaucratische ingewikkeld-

Na afloop van de allerlaatste vergadering van de universiteitsraad aan de UT...

heid van het WOR-stelsel een ernstig probleem.

Niet nieuw, maar wel interessant is de opmerking dat een stelsel 'werkt' bij de gratie van de personen die er in moeten functioneren. Kennelijk stijgt de betekenis van een cultuur in een instelling uit boven de formele patronen, die aan mensen worden opgelegd. Dan zie je op de werkvloer in de faculteiten de betekenis van de gemeenschappelijke vergadering groeien ten koste van de basisvergaderingen, die overigens wel formeel moeten worden gehouden. Zo ontstaat een pseudo-onge-

deelde praktijk in een formeel gedeelde structuur, met alle oneigenlijke consequenties van dien. Er is een overdosis aan vergaderstukken, de bestuurlijke slagvaardigheid is minimaal en er zijn meer coördinatieproblemen dan ooit tevoren. Bovendien blijken de convenanten voor de (C)OR en de Gemeenschappelijke Vergaderingen zo veel gedeelde bevoegdheden te bevatten, dat de medezeggenschap een bijna bovenwettelijke positie heeft verworven. En dat is paradoxaal, omdat het WOR-stelsel nu net was ingevoerd om aan de cultuur van medebestuur een abrupt einde te maken. Zelfs voorstanders van het WOR-stelsel zien nu in dat dat motief achterhaald is. Als gevolg van dit alles heeft het CvB zich

in een positie geplaatst, waarin het aan de lokale overlegtafel over dezelfde zaken moet spreken als in de medezeggenschapsorganen -met alle verwarring van dien. Maar waarom dan die complexe bureaucratische structuur van dat 'doorgedeelde' systeem gekozen?

SCHIJKKEUZE

Sorgdrager doet een frappante constatering met 'een keuze voor de WOR geeft voor de OR helderheid, maar door de combinatie met de MUB waarin studenten hun plaats hebben blijft van die helderheid weinig over'. Dat blijkt in ver- ▶

Nieuwe ontwikkelingen op vele fronten

Ook in dit verslagjaar heeft zich een aantal nieuwe ontwikkelingen voorgedaan, niet alleen op landelijk maar ook op universitair niveau. Bij diverse instellingen zijn reorganisaties doorgevoerd, hetgeen tot veel onrust en spanningen heeft geleid. De wet Modernisering Universitaire Bestuursstructuur (MUB) die in 1997 is vastgesteld, heeft ertoe geleid dat bij de instellingen een Universiteitsraad nieuwe stijl of een Ondernemingsraad in werking is getreden.

De individuele belangenbehartiging heeft de juristen van het bureau voor de rechtbank, Centrale Raad van Beroep en bezwarencommissies gebracht. De bezwarenprocedures hadden, ook dit verslagjaar weer, vooral betrekking op problemen rond tijdelijke aanstellingen, beoordelingen en ontslag. De juristen van het bureau hebben eveneens, en met succes, een aantal procedures gevoerd tegen de toepassing van het BWO

(Besluit Werkloosheid Onderwijs- en Onderzoekspersoneel) op personeel dat vrijwillig is uitgetreden in het kader van de TVC- en SKG-reorganisaties. Verder is er veel werk verzet in commissies van de VAWO en CMHF. De inzet van de plaatselijke afdelingen en het belang daarvan voor het landelijke verenigingswerk dienen eveneens vermeld te worden. Dit verslagjaar is er veel werk verricht ten behoeve van de profilering van de VAWO/CMHF. Er is veel tijd gestoken in begeleiding en advisering van de leden van de nieuwe medezeggenschapsorganen.

LEDENRAAD

De ledenraad kwam ook dit jaar tweemaal bijeen. In de voorjaarsledenraad is uitvoerig ingegaan op de plannen voor een nieuwe opzet van Vawo Visie. Ook is aan de orde gekomen dat de reorganisatie bij de CMHF voltooid is. Er is een nieuw contributiesysteem ingesteld, waardoor de afdracht

van de aangesloten verenigingen is verminderd.

De CMHF heeft een statutenwijziging doorgevoerd waardoor de doelstellingen van de vereniging zijn uitgebreid met het adviseren van ondernemingsraden en medezeggenschapsorganen. In aansluiting daarbij is een OR-service desk ingesteld om OR-leden te adviseren en om desgewenst kadertrainingen te verzorgen.

Tijdens de najaarsledenraad is, zoals gebruikelijk, ingegaan op de jaarrekening van het voorafgaande jaar en de begroting van het volgende jaar. De vergadering kon instemmen met de onderbouwing van de begroting en met de ongewijzigde vaststelling van de contributies. Gedurende deze vergadering is een moment van stilte in acht genomen in verband met het onverwachte overlijden van prof. mr. A. L. M. Soons, die tot juni 1997 voorzitter van de VAWO was en die zich op vele gebieden

voor de VAWO heeft ingezet.

In verband met het vertrek van prof.dr. A. M. van der Woude is prof.dr. R.P. Zuidema aan de ledenraad voorgedragen voor het voorzitterschap van de VAWO. De vergadering heeft de voordracht bij acclamatie overgenomen. Vervolgens heeft de heer Kipp, als lid van de werkgroep Profilering, een toelichting gegeven bij de notitie die de werkgroep heeft opgesteld. Hierop volgde een uitvoerige gedachtewisseling over de wijze waarop de profilering en ledenwerving van de VAWO gestalte moeten krijgen. Daarnaast zijn de gebruikelijke agendapunten, zoals jaarverslag en SCOW-zaken, besproken.

BESTUUR EN BUREAU

Het bestuur is in dit verslagjaar zevenmaal bijeen geweest. In november heeft prof.dr. A. M. van der Woude zijn voorzitterschap beëindigd. Vanaf de

▶ **VERVOLG OP PAG. 14**

VERVOLG VAN PAG. 12

sterkte mate nog in de rechtsgang bij geschillen aanwezig. Zijn die constatering anders te lezen dan dat de MUB een schijnkeuze biedt voor het medezeggenschapsstelsel? Wanneer je naar de instelling als geheel kijkt, dan *'is het ongedeelde systeem dat in de MUB wordt uitgewerkt het meest helder'*. En dan vraag je je toch af waarom de Colleges van Bestuur in de verleiding mogen worden gebracht voor de WOR te kiezen, wanneer je reeds bij voorbaat weet dat het tot onhelderheden leidt. Of schuilt er een verborgen agenda bij de stelselkeuze in de MUB?

Zou de mogelijkheid van een OR-keuze een eerste stap kunnen zijn in het uitplaatsen van de studenten buiten de academische gemeenschap als inleiding tot het ongedaan maken van de academische gemeenschap als zodanig? De student als consument en de wetenschapper als

productiekracht? Dat behoeft niet bij voorbaat slechter te zijn voor de student. Philips laat zijn vaste klanten ook niet meespreken in de bedrijfsvoering, maar zal ze wel optimaal bedienen. Instellingen die op die wijze vast met hun studenten willen omgaan, lijken dan via de MUB een voorhoede depositie te kunnen gaan innemen. In dat perspectief is het echter inconsistent om bij een keuze voor de WOR de studenten ook medezeggenschapsrechten te geven. Geef dan zo'n experiment de volle kans!

MAATGEVEND

In de praktijk blijken — in scherpe tegenstelling tot onder de WUB — de studenten niet meer te motiveren voor deelname in deze medezeggenschapsstructuur. Het is te tijdrovend en te ondoorzichtig. Studenten, maar ook een belangrijk deel van de personeelsleden, voelen

zich niet 'betrokken'. Voor met name het wetenschappelijk personeel lijkt de OR-keuze een probleem, vooral omdat het de overgang symboliseert van academische gemeenschap naar een bedrijfsmatige werkgevers-werknemersverhouding. Wetenschappers voelen zich als het ware 'onteigend' van hun faculteit.

Bovendien wordt de WOR gepercipieerd als typisch iets voor de vakbonden. Men voelt zich in het OR-stelsel niet vertegenwoordigd. De VAWO maakt geen deel uit van de ondernemingsraden, maar — gegeven de organisatiegraad — zijn de andere bonden, in het bijzonder de CFO, oververtegenwoordigd. In de praktijk blijkt het OR-stelsel tot detaillistische belangenbehartiging te leiden en met name de hoofdlijnen uit het oog te verliezen. De medezeggenschap wordt daarom als ineffectief gezien.

Dat heeft de vakbonden geen positief imago gegeven, zo blijkt. Op zich is dat triest, omdat — met uitzondering van de CFO — de bonden zich juist tot in beroepsprocedures toe sterk hebben gemaakt voor een ongedeelde medezeggenschap. Zo zie je maar weer hoe één afwijkende mening maatgevend voor allen kan worden.

GEMEENSCHAPSTRADITIE

Sorgdrager concludeert dat de gemeenschapstraditie aan de UT nog steeds voelbaar is en dat het daarom belangrijk is dat zoveel mogelijk leden van de UT-gemeenschap zich betrokken kunnen voelen bij de instelling. *'Aangezien te verwachten is dat het draagvlak voor een ongedeelde structuur groot is, is het de moeite waard voor deze structuur te kiezen.'*

▶ **DRS. P.F.M. FOKKINK,
UNIVERSITEIT TWENTE**

VERVOLG VAN PAG. 13

oprichting van de VAWO is prof.dr. A.M. van der Woude lid van het bestuur geweest.

Als vice-voorzitter heeft hij driemaal het VAWO-voorzitterschap ad interim vervuld. De VAWO is hem veel dank verschuldigd voor de wijze waarop hij zich heeft ingezet voor de vereniging en voor de manier waarop hij de bestuursvergaderingen heeft geleid.

Aan het einde van dit verslagjaar was het bestuur als volgt samengesteld:

PROF.DR. R.P. ZUIDEMA,

voorzitter

MEVR. DR. A.J. VRUGT,

secretaris

DR. J. GROENENDIJK,

penningmeester

DRS. P.F.M. FOKKINK, lid

DR. B.J.S. HOETJES, lid

MR. IR A. RIJLAARSDAM, lid

DRS. H.J.J. SWARTE, lid

Dr. A.J. van Duynveldt heeft, als voorzitter van de sector WO van de CMHF, de VAWO-bestuursvergaderingen bijgewoond.

De samenstelling van het bureau bleef ongewijzigd. De medewerkers hebben veel werk verzet, waarbij de individuele belangenbehartiging de meeste aandacht vroeg.

Ook in dit verslagjaar werden de juristen geconfronteerd met vele nieuwe regelingen. Het bijhouden van alle wijzigingen die doorgevoerd werden, heeft flink beslag gelegd op de aanwezige capaciteit. De nieuwe CAO bij de universiteiten diende bij de advisering te worden betrokken.

De seniorenregeling, de inwerkingtreding van de MUB, de BWO, de procedures bij de USZO (de uitvoeringsinstantie van de BWO), en de veranderingen in de toepassing van de WAO op het universitaire personeel gaven veel leden aanleiding om zich tot het bureau te wenden voor informatie en advies.

In 1998 bedroeg het aantal zaken dat is behandeld bij de beroeps- en bezwarencommissies 25. Bij de rechtbank en de Centrale Raad van Beroep zijn 10 zaken behandeld.

In de Sector Commissie Onder-

wijs en Wetenschappen (SCOW) is ook dit jaar weer regelmatig overlegd tussen de vertegenwoordigers van de centrales en de minister. Het belangrijkste thema voor het wetenschappelijk onderwijs was dit verslagjaar de decentralisatie van het arbeidsvoorwaardenoverleg. De minister en de werkgeversorganisaties achten het wenselijk om de verantwoordelijkheid van de universiteiten, onderzoeksinstellingen en hogescholen voor het arbeidsvoorwaardenbeleid te vergroten. Door decentralisatie van het arbeidsvoorwaardenoverleg kunnen er maatregelen overeengekomen worden die specifiek afgestemd zijn op de positie van het personeel in de sector hoger onderwijs (daartoe behoren de universiteiten, onderzoeksinstellingen en HBO-instellingen). Alvorens de decentralisatie kan worden afgerond, is het nodig dat de overheidsbijdrage aan deze sector wordt vastgesteld, en de loonsom evenredig over de drie subsectoren wordt verdeeld. In verband met de onduidelijkheid over de financiële ruimte hebben de Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten (VSNU) en de werkgeversvereniging voor de onderzoeksinstellingen (WVOI) bij de eerste bespreking in het kader van de nieuwe CAO-onderhandelingen, in december van het verslagjaar, geen loonbod gedaan.

DECENTRAAL OVERLEG

Het overleg over de invulling van de arbeidsduurverkortings tot een 36-urige werkweek en over een nieuwe seniorenregeling voor universitaire medewerkers heeft in december 1997 geleid tot een principe-akkoord Seniorenbeleid en Arbeidsduurverkortings. Er is toen overeengekomen dat deze regelingen per 1 augustus 1998 zouden ingaan. Voordien zou in het lokale overleg nader bepaald worden op welke wijze de regelingen zouden worden uitgewerkt voor de verschillende onderdelen van de organisatie. Om te voorkomen dat de nadere invulling bij de verschillende instellingen te veel

zou gaan verschillen, heeft de VAWO hierover een landelijk overleg ingesteld.

Uiteindelijk bleek de invoering zoveel voeten in de aarde te hebben, dat zij moest worden uitgesteld tot 1 januari 1999.

In het voorjaar is met de onderhandelaars van de Vereniging van Academische Ziekenhuizen (VAZ) overeenstemming bereikt over een nieuwe CAO voor de medewerkers bij academische ziekenhuizen. Deze CAO heeft een looptijd van 1 januari 1998 tot 1 mei 2000.

Er wordt per 1 april 1998 en per 1 juni 1999 een structurele loonsverhoging van 3 procent toegekend, en per 1 januari nog een van 0,5 procent. Ook zijn er afspraken gemaakt over het recht op scholing om het kwaliteitsniveau van de functie op peil te houden en met het oog op de carrièreontwikkeling.

Eind 1998 heeft de VAZ een voorstel gedaan in het kader van de onderhandelingen over de honoreringsregeling van medische specialisten. De CMHF en de Ambtenaren Centrale hebben vervolgens een tegenbod gedaan om een honoreringsregeling overeen te komen die iets minder veraf ligt van die in de perifere ziekenhuizen.

In verband met het overleg over een nieuwe CAO die 1 januari 1999 zou ingaan, hebben de vakorganisaties een nota van inzet gepresenteerd. De belangrijkste kwesties uit deze nota worden hieronder samengevat. In verband met de salarisachterstand ten opzichte van de andere overheidssectoren en de marktsector, is voorgesteld om 4,25 procent in te zetten voor algehele inkomensverbetering, waarvan tenminste 3,5 procent voor een generieke loonsverhoging vanaf 1 januari 1999.

Ook zou er een structurele eindejaarsuitkering moeten komen. Tevens zou er een fundamentele discussie moeten plaatsvinden over de ophoging van het loongebouw van de sector universiteiten. Ook de salariskorting die aan aio's is opgelegd zou ongedaan gemaakt moeten worden. Een ander

belangrijke kwestie betreft de verruiming van de mogelijkheden tot valuterig: het uitbetalen van vrije dagen die niet opgenomen kunnen worden.

De belangrijkste kwesties in de nota van inzet van de VSNU zijn: de afschaffing van de ambtelijke rechtspositie, het auteursrecht van het wetenschappelijke personeel zou moeten overgaan naar de werkgever, en de herziening van afspraken die eerder gemaakt zijn met betrekking tot reorganisaties. Navastelling van het plaatsingsplan in het kader van een reorganisatie mag er gedurende 20 maanden geen ontslag plaatsvinden; de werkgevers wensen deze afspraak te herzien.

INKOMENVERBETERING

De CMHF/VAWO kan niet instemmen met deze voorstellen.

In de loop van 1998 hebben de vakorganisaties tevens een gezamenlijke inzet gepresenteerd voor het overleg over een CAO voor de onderzoeksinstellingen. Ook daarin is een inkomensverbetering voorgesteld van 4,25 procent in het kader van een CAO met een looptijd van een jaar.

Ook de inzet van de WVOI komt in belangrijke mate overeen met die van de VSNU. Tevens heeft het WVOI voorgesteld om periodieke verhogingen af te schaffen en een systeem in te voeren waarin percentuele verhogingen gebaseerd worden op het functioneren van de medewerker.

De CMHF/VAWO stelt zich op het standpunt dat een dergelijk systeem alleen acceptabel is als er gebruik gemaakt kan worden van een volstrekt helder beoordelingssysteem dat waarborgen biedt tegen willekeur.

In 1998 zien we een verdere doorvoering van de decentralisatie. In het decentrale overleg kan de VAWO als CMHF-vereniging een belangrijke rol spelen. Omdat de omvang van de achterban daarbij een factor van belang kan zijn, is het nodig veel aandacht te besteden aan de profilering en ledenwerving.

Helaas is het ledental in 1998 teruggelopen van 2728 naar 2661 leden per 31 december 1998. ◀

DR. ANNEKE VRUGT

VAWO

Vereniging van en voor personeel aan de universiteiten en onderzoeksinstituten.

De VAWO maakt zich sterk voor de belangen van dit personeel. Zij doet dit in alle medezeggenschapsorganen, zoals het georganiseerd overleg en de ondernemingsraad; en op alle terreinen die in het belang van de leden zijn.

Ook besteedt de VAWO aandacht aan individuele kwesties, zoals aanstellingen, bevorderingen en ontslag.

De VAWO doet meer dan alleen pure belangenbehartiging voor haar

leden. Zij waakt ook over de kwaliteit van het universitair onderwijs en onderzoek in het belang van zowel personeel als universiteit.

De VAWO is aangesloten bij de CMHF waardoor zij medepartij is in de CAO-onderhandelingen.

Directeur

Mw. mr. J.L. Waayenberg

Juridisch stafmedewerkster

Mw. mr. Y.C. Scheepers

Chef de bureau

Thea de Groot

Bestuur

prof.dr. R.P. Zuidema (voorzitter),
mw. dr. A.J. Vrugt (secretaris), dr.
J.G. Groenendijk (penningmeester),
dr. B.J.S. Hoetjes, mr. ir. A. Rijlaarsdam,
drs. P.F.M. Fokkink, drs.
H.J.J. Swarte

Contactpersonen**Universiteit van Amsterdam**

mw. dr. A. Hakkenberg
tel. (020) 525 4043
e-mail: a.hakkenberg@frw.uva.nl

drs. J. den Haan
tel. (020) 525 4658
e-mail: hans.den.haan@let.uva.nl

Vrije Universiteit Amsterdam

dr. B. Overdijk
tel. (020) 444 8143
e-mail:
B.Overdijk.med-chem@med.vu.nl

Technische Universiteit Delft

mr. ir. A. Rijlaarsdam
tel. (015) 278 3556
e-mail: a.rijlaarsdam@wtm.delft.nl

Technische Universiteit Eindhoven

ir. P.A.F.M. Goemans
tel. (040) 247 3698
e-mail: p.a.f.m.goemans@ele.tue

Rijksuniversiteit Groningen

dr. R. de Groot
tel. (050) 363 6578
e-mail: r.de.groot@ppsw.rug.nl

Open Universiteit Heerlen

mw. drs. M.E. Bitter
tel. (045) 576 2636
e-mail: Bit@cop.ouh.nl

Universiteit Leiden

dr. B.J.S. Hoetjes
tel. (070) 324 5384
e-mail: bhoetjes@clingendael.nl

Katholieke Universiteit Nijmegen

prof.dr. L. de Blois
tel. (024) 361 2198
e-mail: l.deblois@let.kun.nl

Erasmus Universiteit Rotterdam

drs. J. Maat
tel. (010) 408 1327

Katholieke Universiteit Brabant

drs. H.J. Klok
tel. (013) 466 2318
e-mail: h.j.klok@kub.nl

Universiteit Twente

drs. P.F.M. Fokkink
tel. (053) 489 3309
e-mail:
p.f.m.fokkink@wmw.utwente.nl

Universiteit Utrecht

dr. W.J.M. Peeters
tel. (030) 253 6182
e-mail: wim.peeters@let.ruu.nl

Landbouwwuniversiteit Wageningen

dr. ir. B.J.M. Verduin,
tel. (0317) 483 093; e-mail:
dick.verduin@medew.viro.wau.nl

Lidmaatschap

Het lidmaatschap kan ieder gewenst moment ingaan en eindigt per 31 december. De contributie is gerelateerd aan het bruto-maandsalaris.

Contributie

De contributiebedragen voor 1999 zijn als volgt:

	per jaar	per maand	
			(bij automatische incasso)
tot f 4610,00	f 215,00	f 18,00	
tot en met f 7109,00	f 260,00	f 22,00	
vanaf f 7110,00	f 325,00	f 27,50	

Bijzondere contributies voor:

- Aio's en oio's: f 75,- per jaar
- Bijzonder lidmaatschap*: f 50,- exclusief toezending Vawo Visie; f 60,- inclusief toezending Vawo Visie

* Het bijzonder lidmaatschap staat open voor diegenen die door FPU/pensionering, IP of wachtgeld niet meer in actieve dienst zijn bij de universiteit.
Postrekening VAWO: 1310307 ten name van Penningmeester VAWO te Utrecht

Ja, noteert u mij als **VAWO**-lid

Ondergetekende: _____

Titel: _____ Voorletters _____ m/v _____

Adres: _____

Postcode: _____ Woonplaats: _____

Geboortejaar: _____

Bank- of gironummer: _____

Universiteit _____ Tel. werk _____

E-mailadres: _____

Faculteit: _____

Instituut/laboratorium/dienst: _____

Contributiebedrag: _____

Geeft zich op als lid van de VAWO

Handtekening: _____ 1999 _____